

YIL : 1 SAYI : 1

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

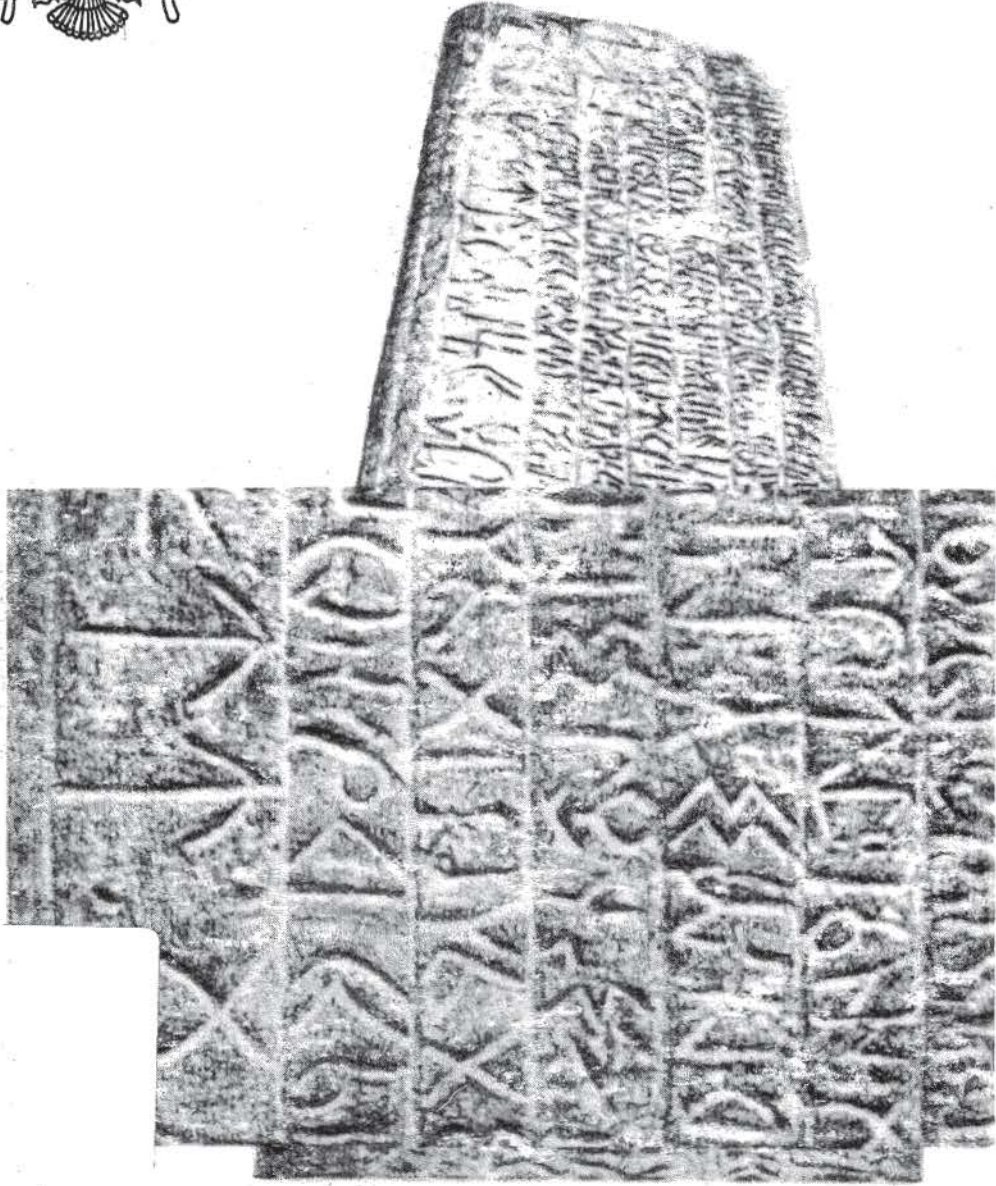
Dergi
01610

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

YIL : 1 SAYI : 1

KASIM 1994

LÂMÎ'Î ÇELEBÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

Doç. Dr. Gönül AYAN*

I- HAYATI :

Lâmi'î Çelebi, XVI. yüzyıl divan edebiyatının mesnevi şairlerindedir. Adı, kaynaklarda, Mahmûd bin Osman bin Nakkâş Ali bin İlyâs olarak geçer. Lâmi'î onun mahlasıdır (1). Babası Sultan Bâyezîd'in defterdarlığını yapmış olan Osman Çelebi'dir. (2) Dedesi Nakkâş Ali olarak tanınır. Nakkâş Ali de Bursa'ludur. Timur tarafından Mâverâünnehre götürülen Nakkâş Ali, sanatını ilerletip Bursa'ya döner (3). Gibb, Anadolu'da "sürûc-ı münakkâşa" sanatını ilk tanıtanın Nakkâş Ali olduğunu, Nakkâş Ali'nin el yazması eserleri minyatürlemek işiyle de uğraştığını ve Bursa Yeşil Türbesindeki yazıların onun tarafından tezhip edildiğini yazar (4).

Lâmi'î'nin annesinin adı Dilşâd Hatun'dur (5). Bursa'lı Osman Çelebi ile Dilşâd Hatun'un evlenmelerinden olan Lâmi'î Çelebi de Bursa'da doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Âşık Çelebi: "sene erba'inde fasl-ı hamsinde sinîn-i ömri hudûd-ı sittinde iken Bursada rihlet" (6) ettiğini yazar. Bu kayda göre, Lâmi'î Çelebi, Hicrî 880 (M. 1475)'te doğmuştur. Halbuki 933 Hicrî (1526 M.) tarihinde yazmış bulunduğu Şerefül-insân adlı eserinin önsözünde, şair, 55 yaşında olduğunu söyler (7). Bu durum gözönüne alınırsa Lâmi'î'nin Hicrî 877 (1472 M.) yılında doğduğu ortaya çıkar.

Lâmi'î Çelebi, Fatih Sultan Mehmed (1451-1481)'in son yıllarıyla II. Bâyezîd (1481-1512), Yavuz Sultan Selim (1512-1520) ve Kanûni Sultan Süleyman (1520-1566) devirlerini yaşamış ve Osmanlı İmparatorluğunun en parlak dönemini idrak etmiştir.

Lâmi'î'nin yazdığı eserlerinin sayısı ile muhtevasma bakılacak olursa iyi bir tahsil gördüğü anlaşılır. Nitekim devrinin bilginlerinden Molla Ahaveyn olarak tanınan Karamanlı Ahmed ve Mehmed Efendilerden, Fenârî-zâde (8)'den ve Molla Muhammed bin

*) S.Ü. Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi.

- 1) Sehî, Heşt Behîşt, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Ty No: 834, v. 45b; Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Ty No: 2406, v. 135a; Hasan Çelebi, Tezkiretü's-şu'arâ, İstanbul Ali Paşa Kütüphanesi No: 602, v. 262b; Kâtip Çelebi, Keşfü'z-zunûn, Mısır Kahire (Bulak), 1274, c.1. s. 407.
- 2) Sehî, Heşt Behîşt, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Ty No: 834, v. 45b; Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Ty No: 2406, v. 135a; Hasan Çelebi, Tezkiretü's-şu'arâ, İstanbul Ali Paşa Kütüphanesi No: 602, v. 262b; Âlî, Kühûl-ahbâr, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 5959, v. 414 b.
- 3) Şemseddin Sâmî, Kâmusu'l-a'lâm, İstanbul, 1314, c. V, s. 3973.
- 4) Gibb, A History of Ottoman Poetry, London, 1904, c. III, s. 23.
- 5) Abdülkadir Karahan, İslâm Ansiklopedisi Lâmi'î Maddesi, c. VII, s. 10.
- 6) Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 2406, v. 135a.
- 7) Lâmi'î Çelebi, Şerefül-İnsân, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Agâh Sırrı Levend Kitapları No: 3411 v. 56.
- 8) Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 2406, v. 135a.

Hacı Hasan-zâde (9)'den ders almıştır. Bu hocalar, o dönemin tanınmış medreselerinden olan Murâdiye medresesinin müderrisleridir. Bundan dolayı Lâmi'î Çelebi'nin Murâdiye medresesine devam ettiğini söyleyebiliriz.

Lami'î Çelebi, zamanının ilimlerinden pek çoğuna vâkıftır. "Tâzî ve Derî müşkil ü mu'teber kitâblar tercemesinde üstâd-ı cihân ve kesret-i mâdde ve ma'lûmât da deryâ-yı fazl u irfân" (10)'dür.

Lami'î Çelebi, Hümâ Hatun'la evlenmiş, Mehmed, Ahmed, Abdullâh adlarında üç oğlu ve Safiye adında bir kızı dünyaya gelmiş (11), oğullarından Derviş Mehmed Çelebi, babasının yolunda gidip şiirle uğraşmış ve Lem'î mahlasını alarak Bahrü'l-evzân isimli bir arûz risâlesi (12) yazmıştır. Letâ'if-nâme (bk. Eserleri)'nin de Lem'î tarafından yazıldığı ileri sürülmekte ise de bunu kanıtlayan yeterli bir delil yoktur (13).

Bursa'da doğan Lâmi'î Çelebi, hayâtını Bursa'da geçirmiştir. Zamanının tanınmış mutasavvıflarından Emîr Ahmed Buhârî'ye bağlanmıştır. Bu bağlilik ömrünün sonuna kadar da devam etmiştir. Şeyhinin irşâdiyle Abdurrahmân Câmî (1414-1492)'yi tanımıştır.

Lâmi'î Çelebi'nin hayatını medrese ve tekke dönemi olarak ikiye ayırmak mümkündür. Medresedeki öğrenimlerinden sonra tekkeye yönelişini kaynaklar: "cümle mâsivâdan uzlet ü hicret" (14) olarak nitelendirirken, ulaştığı mertebenin yüceliğini işaret için "tekâ'üdi ihtiyâr idinmişdi ki dünyâ beğleri unun hizmetine varup yüz sürüp du'âsın almağa canlar vürürlerdi" (15) demektedirler.

Lâmi'î Çelebi'nin Nakşibendîliğe yönelmesinin sebeplerini, iki büyük üstâd olarak kabul ettiği Ali Şîr Nevâyî (1441-1501) ile Abdurrahmân Câmî'nin de aynı tarikate mensup oluşlarına ve Bursa'da sürekli ve büyük bir şöhrate sahip olan Emîr Buhârî'ye olan yakınlığa ve sevgisine bağlamak mümkündür. Bu yıllarda Bursa, tasavvuf hareketlerinin merkezi durumundadır. Lâmi'î de eserlerinde sık sık Emîr Buhârî'ye bağlılığını dile getiren beyitler ve gazeller söylemiştir (16).

Lâmi'î Çelebi, samimî bir Nakşibendîdir. Hüsn ü Dil (bk. Eserleri) mukaddimesinde, hakîkî gâye ve mânâyı arifler zümresine katıldıktan sonra hissettiğini belirtir. (17) Mensubu olduğu tarikatın şeyhliğine kadar yükselmiştir. Ayrıca İlhâmî Efendi vasıtasıyla Gülşenî tarikatıyla ilgi kurmuştur (18).

Lâmi'î Çelebi, "Mevlid" (Vesîletü'n-necat) geleneğinin yerleştiği Bursa'da: "Mak-tel-i Hüseyin"lerin okunmasının yasaklandığı bir dönemde"... tevârih-i sahîhadan cem' ve tertîb idüp (19) Maktel-i Hüseyin (bk. Eserleri) yazıp "... kâdî-i vakt Aşçı-zâde Hasan Çelebiyi ve şâ'ir 'ulemâyı ve Molla Arab vâ'izi cem' idüp cem' itdüğü maktelin 'ulemâ huzûrında okıdıp cümlesinin ittîfâkiyle kabûl... (20) ettirilebilecek kadar "Âli resûl" sevgisine de sahiptir.

-
- 9) A. Karahan, İslâm Ansiklopedisi Lâmi'î Maddesi, c. VII, s. 11.
  - 10) Latîfî, Tezkire-i Latîfî, Kayseri Râşid Efendi Kütüphanesi No: 1160, v. 133b.
  - 11) A. Karahan, İslâm Ansiklopedisi Lâmi'î Maddesi, c. VII, s. 11.
  - 12) Bursalı N. Tahir, Osmanlı Müellifleri, İstanbul 1269, s. 431.
  - 13) A. Karahan, İslâm Ansiklopedisi Lâmi'î Maddesi, c. VII, s. 12; Günay Kut (Alpay), Lâmi'î Çelebi and his works, Journal of Near Eastern Studies, April 1976, volume 35, No:2, s. 75.
  - 14) Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 2406, v. 135 a.
  - 15) Sehî, Heşt Behîşt, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 834, v. 45b.
  - 16) Vâmık u Azrâ'da 350-365. beyitler ile Divan'ında 34 gazel.
  - 17) A. Karahan, İslâm Ansiklopedisi Lâmi'î Maddesi, c. VII, s. 12.
  - 18) Bursa'lı M. Tahir, Osmanlı Müellifleri, İstanbul 1269, s. 431.
  - 19) Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY No: 2406, v. 136a.
  - 20) Ayn. esr. v. 136a.; Hasan Çelebi, Tezkiretü's-şu'arâ, İstanbul Hekim Ali Paşa Kütüphanesi, No: 602, v. 203a.

Lâmi'î, bir devlet görevi almamış, geçimini eserleriyle temin etmiş, Bursa'da yaşamaması ve İstanbul'a gitmemiş olmasına rağmen padişahların ve vezirlerin ilgisini çekmiş, onlara sunduğu kitaplarla ihsanlara kavuşmuştur (bk. Eserleri).

Şâir, geçim sıkıntısına düştüğü zamanlarda, bunu yazdığı eserlerine yansıtmıştır. Fahr-i Cürcânî'nin Vise vü Râmîn (bk. Eserleri)'ini "tercüme edip" İbrahim Paşa'ya sunarken aşağıdaki beyitlerle evlâdına "vazîfe istid'â" eyler:

*Gam-ı evlâd özge ibtilâdur
Olursa mihnet olmazsa belâdur*

*Olup her biri kesb-i 'ilma meşgûl
Beni eyler sül'âl-i zerle mes'ûl (21)*

İbrahim Paşa, bu dilek üzerine, şâire, oğullarına verilmek üzere "yiğirmi akçe 'atâ" (22) eder. Hüsn ü Dil'i Yavuz Sultan Selim'e sunduğunda "vazîfe-i mu'ayyene ta'yîn olunup muradma.." (23) erer. Daha sonra Ferhâd-nâme'yi "... nazm idüp pâdişâh-ı mûmâileyhe tuhfe kıldı. Ol dahı sâliyâne diyü bir köy sadaka.. (24) kılar.

Lâmi'î Çelebi'nin dünya nimetlerine önem vermediğini belirten Latîfi, Tezkire'sinde, varlığı ve kıyâfetiyle öğünen bir zengininin haline uygun söylediği bir kıt'ayı nakleder:

*Mu'teberdür cihânda dîn u denî
Dâ'imâ zillet üzre ehl-i hüner
Hâl-i âlem misâl-i deryâdur
Gevher-i pâk zîr ü cîfe zeber (25).*

Âşık Çelebi dışında bütün kaynaklar, Lâmi'î'nin ölüm tarihini Hicrî 938 (1532 M.) olarak gösterirler. Mezarı Bursa Kalesi içinde babasının mescidi bitişiğindedir (26). Zâirin ölüm döşeğinde, şu beyti:

*Lâmi'î dil zevrakın girdâba soldun âh kim
Yek kenûr-ı vasl-ı yâre rûzgârundan meded*

söylediğini yazan Âşık Çelebi, zamansız bulduğu bu ölüme sebep olarak: "Tatar Memi dimekle Ma'rûf bir civâna ba'zı yârân ibrâmıyla bir gazel diyüp..." "... dil-berun 'uşşâkı ve hevâdarı husûsan isli 'Abdî dimekle ma'rûf... (27) bir şâirin (ö. 943 H./ 1536 M.) ağır hücumlarına uğradığını ve halk tarafından ayıplanmasını gösterir.

Lâmi'î Çelebi'nin ölümüne, zamanının tarih düşürmekle şöhret sahibi olan şâiri Kandî, aşağıdaki Farsça kıt'ayı yazmıştır :

در بهشت جاو زان مسرور باد
هر زمان با مغفرت مسرور باد
قبر و جای لا معنی پر نور باد

شد ز دنیا قطب اهل معرفت
رحمت بی حد بروح پاک او
قندی داعی به او تاریخ گفت

(28)

21) Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ, İst. Üniv. Ktp. TY No: 2406, v. 135b.

22) Ayn. esr., v. 135b.

23) Ayn. esr., v. 135b.

24) Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 2406, v. 135b.

25) Latîfi, Tezkire-i Latîfi, İst. İkdâm Matbaası, 1314, s. 294.

26) Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY No: 2406, v. 135b.

27) Ayn. esr., v. 135b.

28) H. Burmaoğlu, Lâmi'î Çelebi Divanı (Doktora Tezi), Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Araştırma Merkezi, 1983.

Yazarı bilinmeyen diğer tarih mısraı da:

(29) لا معینک ایدہ حق روحنی شاد

şâirin ölümünü 938 Hicrî (1532) olarak tesbit etmektedirler. Lâmi'î'nin mezar taşında: "El-merhûm şeyh Lâmi'î bin 'Osmân" şeklinde bir kitâbe bulunmaktadır. Bu kitâbenin altında tarih yoktur (30).

2- EDEBÎ KİŞİLİĞİ :

Edebiyatımızın velûd şâiri Lâmi'î Çelebi, hayatını okuyup yazmakla geçirmiş bir edebî kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Elimize geçen ve kaynakların haber verdikleri telif ve tercüme eserlerinin sayısı 46'yı bulmaktadır (bk. Eserleri).

Şuarâ tezkireleri, sözbirliği etmişcesine Lâmi'î'nin övgüsünü yapmaktadırlar. Sehî Bey: "sâhib-i fazl kişi idi" (31) derken, Latîfî, Lâmi'î'yi: "sipîhr-i fazl u kemâlün mihr-i sâtî'î Fahrü'l-fuzalâ ve'l-fusahâ..." (32) sözleriyle nitelendirip, devrin şâirleri arasındaki seçkinliğine dikkati çekerek "bu devr şu'arâsından ve şu'arânun fuzalâsındandır" (33), hükmünü verir. Aşık Çelebi ise onun edebî yönünü: "nazm u nesrün şi'r ü sihrün câmi'î" ve "şi'r ü inşâyı şi'r ü şeker gibi cem' itdi ve nâvedân-ı hâme-i dü-zebânınun birinden cûy-i şi'r-i şi'r ve birinden âb-ı nâb-ı inşâ akıtdı" (34) şeklinde belirtir. Hasan Çelebi'nin söylediği, Latîfî'nin tavsiflerinin tekrarı gibidir. Hasan Çelebi, Lâmi'î'yi överken: "âlem-i şi'r ü inşânun mihr-i sâtî'î ve zemânesinde semâ-yı belâgatün necm-i sâkıb ve bedr-i lâmi'î" (35) dir, demiştir. Beyânî Şeyh Mustafâ da tezkiresinde, diğerleri gibi, Lâmi'î'nin övgüsünü ismine bağlar: "sipîhr-i belâgatün bedr-i lâmi'îdür" (36) demekle Kınalı-zâde Hasan Çelebi'nin sözlerini tekrarlar.

Lâmi'î'nin medrese öğrenimi yaptığına dair kaynaklarda açık bilgi yoktur. Lâkin zamanının güçlü hocalarından ders gördüğü ve bu hocaların ders okuttuğu Murâdiye medresesine, hiç olmazsa bir süre devam ettiği anlaşılıyor. Her halde daha çok kendi kendini yetiştirmiş, Arapça ve Farsça'yı, o dillerde yazılmış kaynakları takibedecek kadar öğrenmiştir. Yazdığı eserlerinde de iyi bir edebî kültüre sahip olduğu açıkça görülmektedir.

Lâmi'î Çelebi'nin edebiyatımızdaki yerini belirleyen eserleri çeşitli yönleriyle ele alınıp sınıflandırılabilirler. Onun eserleri, nazım ve nesir oluşlarına bakılarak veya konuları gözönünde bulundurularak sıralanabilir. Bu çalışmada, Lâmi'î'nin eserleri alfabetik sıraya konmuşlardır.

Lâmi'î Çelebi bir divan şâiridir. Mükemmel ve müretteb bir divanı vardır. Lâmi'î aynı zamanda bir mesnevi şâiridir. Hamse sahibi olan Lâmi'î Çelebi, bir hamseyle yetinmemiş, edebiyatımıza iki hamse sahibi olarak (37) geçmeyi başarmıştır. Ayrıca ede-

29) Bursalı M. Tahir, Osmanlı Müellifleri, İstanbul, 1269, s. 431.

30) Günay Kut (Alpay), Lâmi'î Çelebi and his works, Journal of Near Eastern Studies, April 1976, volume 35, No:2, s. 76.

31) Şehî, Heşt Behişt, İst. Üniversitesi Ktp. TY No: 834, v. 45b.

32) Latîfî, Tezkire-i Latîfî, İstanbul, İkdâm Matb. 1314, s. 290.

33) Latîfî, Tezkire-i Latîfî, İstanbul, İkdâm Matb., 1314, s. 290.

34) Aşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ, İst. Üniv. Ktp. TY No: 2406. v. 135a.

35) Hasan Çelebi, Tezkiretü's-şu'arâ, İstanbul, Hekim Ali Paşa Kütüphanesi No: 602, v. 262b.

36) Beyânî, Beyânî Tezkiresi, Millet (Ali Emîri) Ktp. No: 757, 85b.

37) A. Sırı Levend, Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, Türk Tarihi Kurumu Basımevi, 1973, c. I., s. 113.

biyat ve sanatla ilgili bilgi ve düşüncelerini Divan mukaddimesi'nde Arûz Risâlesi ile Risâle-i usûl mine'l-fünûn adlı eserlerinde ortaya koymuştur. Böylelikle şiir fenlerinde nazarî bilgilerinin genişliğini de göstermiştir.

Lâmi'î Çelebi, dinî ve tasavvufî konularda da risâle ve eserler yazmıştır (bk. 9., 14., 21., 25., 26., 29., 32., 36. sıradaki eserleri). Onun eserleri arasında siyer ve menâkıb-nâmeler mühim bir yer tutar (bk. 20., 22., 42. sıradaki eserleri). Tezkiretü'l-evliyâ konusu onun tarafından geliştirilmiştir (bk. 9. sıradaki eseri). Münâzara (bk. 27. sıradaki eseri) ve şehrengîz yazmıştır (bk. 39. sıradaki eseri). Lâmi'î, hemşehrisi Süleyman Çelebi'nin meşhûr olduğu konuya da el atarak Mevlid (bk. 24. sıradaki eseri) yazmış ve okunmasının küfür olduğuna dair fetva verenin de bulunduğu bir "meclisde", yazmış olduğu Maktel-i Hüseyin (bk. 19. sıradaki eseri)'i okutarak, dinî konulardaki bilgisini ve korkusuzluğunu göstermiştir.

Usta bir münşî olduğunu da gösteren Lâmi'î Çelebi, mektup örneklerini Münşeât (bk. 28. sıradaki eseri) adıyla bir kitap halinde toplamış, hayatı boyunca derlediği latîfeleri de Letâ'if-nâme (bk. 17. sıradaki eseri)'sinde bir araya getirmiştir. Bu sonuncu eserin incelenmesi ile şâirin iş dünyasına ve zevklerine dair fikir edinmek mümkündür. Bu kadar değişik konularda eser veren Lâmi'î Çelebi'nin Farsça-Türkçe manzum bir lûgat kitabı da vardır (bk. 18. sıradaki eseri).

Vâmık u Azrâ şâiri Lâmi'î Çelebi, mesnevileri içerisinde, mûsikî ve astronomi gibi ilimlere ait bilgilerinin de ortaya koyar. Vâmık u Azrâ'da buna dair zengin örnekler vardır.

Lâmi'î Çelebi, Nakşibendî tarikatine mensup bir mutasavvif şâirdir. Onun eserlerinin konusu ister dinî, tasavvufî olsun, ister din dışı beşerî olsun, hemen hepsinde tasavvufun izlerini görmek mümkündür. O, mesnevilerinde Fars kaynaklarına yönelmiştir. Belki de Nakşibendîlik gayretiyle Abdurrahmân Câmî'nin eserlerini beğenip onları "tercüme" etmiştir.

Latîfî, Lâmi'î için, "Tâzî ve Derî, müşkil ü mu'teber kitablar tercemesinde üstâd-ı cihân ve kesret-i mâdde ve ma'lûmâtda deryâ-yı fazl u 'irfân idi. Erbâb-ı fazl u 'ulûm, vüfûr-ı te'lîfâtı cihetinden ana Câmî-i Rûm dimişlerdür" (38) dedikten başka bu sözlerle de yetinmeyerek: "Kesret-i te'lîfâtı cihetinden eshâb-ı fûnûn u 'ulûm Lâmi'îye Câmî-i Rûm ıtlâk itmişlerdür..." (39) sözleriyle eserlerinin çokluğunu, hem de Rûm Câmî'si olduğunu vurgulamıştır. Diğer bütün kaynaklar da onun "Câmî-i Rûm" diye anıldığında birleşirler. Bu hususta Âlî: "Mevlânâ 'Aşık kavline ve ba'zı mukallidân zu'mınca Câmî-i Rûmdur... Hâlâ ki bu sebeble Monlâ Câmî eş'ârındaki nezâket ve mesnevilerindeki ve inşâsındaki belâgati mûmâileyhden devr itdüğü zâhir ü mefhûmdur" (40) gibi görüşlerle, Lâmi'î'nin eserlerindeki nezâket ve belâgati kabul edip, onun bu üstünlüğünü Câmî'ye bağlar. Gibb ise: üslûbunun basît fakat tasvirlerinin parlak" olduğunu ileri sürer (41).

Lâmi'î Çelebi'nin "Câmî-i Rûm" diye anılmasına sebep olarak Abdurrahmân Câmî'den yaptığı tercüme gösterilirse de bu yeterli değildir. Câmî (1414-1492), zevk ve neşe sahibi bir sûfî (42) dir. Türk dünyasında önemli bir yeri vardır. "Türkler ile çok sıkı münâsebette bulunmuştur" (43). Ali Şîr Nevâyî'nin yakın dostudur. Son zamanlarda Nakşibendîliğin en üstün, en nüfuzlu kişisidir. Bu sahada çok ve faydalı eserlerin sahibidir. Lâmi'î Câmî gibi çok eser vermiş bulunduğu için ona bu ad lâyıık görülmüş ola-

38) Latîfî, Tezkire-i Latîfî, İstanbul, İkdâm Matb. 1314, s. 291.

39) Ayn. esr., s. 292.

40) Âlî, Kühûl'ahbâr, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY No: 5959, v. 414b.

41) Gibb, A History of Ottoman Poetry, c. III, s. 27.

42) Z. V. Toğan, İslâm Ansiklopedisi, Câmî Maddesi, c.III, s. 16.

43) Ayn. esr., c. III, s. 17.

bilir. Ayrıca Câmî ile Lâmiî'nin hayatları arasında bir benzerlik görülmektedir (bk. İslâm Ansiklopedisi, Câmî maddesi, c. III). Câmî'nin eserleri de "ne muhtevâ ne de şekil bakımından büyük bir orijinallik göstermek" (44). Lâmiî için de aşağı yukarı aynı şeyler söylenmektedir. Lâtîfî: "tarîk-ı şî're çendân iltifât ve tabî'atlarının sîr'atinden manzûmâtında ol kadar dikkat itmemişlerdir" (45) derken Âşık Çelebi, Lâmiî'nin nazmına yapılan tenkidleri gidermeye çalışarak: "Gazeliyyâtı gerçi çendân degül ve makbûl-i tab-ı hred-mendân degüldür, dirler" (46) şeklinde bir ifadeden sonra, Lâmiî'den seçtiği örnekleri sıralar. Asıl ağır bir değerlendirmeyi Âlî'de görmekteyiz. Nitekim Âlî, Künhü'l-ahbâr'ında: "Hüsn ü Dil-i Âhi dururken anun müellifi okınmaz. Yûsuf u Züleyhâ'da Hamdî varken mezbûrun mesnevîlerine rağbet olınmaz. Gûyâ ki sözleri nemekîn degüldür. Yahud kasret-i nemekden şîrin ü lezîz degüldür. Eş'âr u kasâ'idi hod cerâ'id-i rüzgârdan külliyle ma'dumdur..." (47) demektedir. Âlî, onun sadece "nesirde Şerefül-insân ile Şevâhidü'n-nübüvve" (48) adlı eserlerini beğenir.

Âlî, "Rahmî'den sonra Bursa şu'arâsının güzîdesi tutulmak câ'izdür" (49) demekle Lâmiî'nin şâirlikteki yerinin Rahmî'den sonra olduğunu söyledikten sonra, yine Bursa şâirlerinden Celifî (1487- 1569) ile karşılaştırarak sırf eserlerinin çokluğundan dolayı Lâmiî'yi Celifî'den üstün tutar.

Yukarıdan beri, kaynaklardan verilen değerlendirmelerden de anlaşıldığı gibi, Lâmiî'nin nazmı pek o kadar tutulmamıştır. Lâkin nesri beğenilmiştir.

Osmanlı Müellifleri'nde Bursalı Mehmet Tahir ve Resimli Türk Edebiyatı'nda Nihat Samî Banarlı da Lâmiî'nin nesrinin nazmına üstün olduğu kanâatindedirler (50).

Onaltıncı yüzyıl Zâtî, Hayâlî, Taşlıca'lı Yahyâ, Fuzûlî ve Bâki gibi büyük şâirlerin hüküm sürdüğü bir dönemdir. Bu büyük şöhretlerin yanında Lâmiî'nin şâirliğinin arka plânda kalması tabîî karşılanmalıdır. Ancak mesnevide Lâmiî, müstesna bir yere sahiptir. Her şeyden önce o, Türk şâirlerinin tanımadıkları veya incelemedikleri konuları, İran edebiyatından seçmiş ve onları kendi düşünce ve hayâlî içinde yoğurmuş, Türk edebiyatına kazandırmıştır. Bunlar arasında Vâmık u Azrâ, Vîse vü Râmîn ile Gûy u Çevgân gibi büyük mesnevi konularını sayabiliriz.

Lâmiî Çelebi, Ali Şîr Nevâyî ile Abdurrahmân Câmî'nin etkisinde kalmıştır. Fakat onu etkileyen şâirler sadece bunlar değildir. Zirâ, Vâmık u Azrâ'da Şeh-nâme'nin etkisi de sezilmektedir. Diğer mesnevîlerle (Ferhâd-nâme gibi) Lâmiî'nin kendisine örnek aldığı üstadlar arasında Nizâmî'yi de katmak yerinde olur. Bu arada Hüsn ü Dil'i aldığı Fettâhî-i Nişâbü'rî'nin de etkisi sözkonusu olabilir.

Bütün eserlerinin ortak özelliği, Lâmiî'de öğreticiliğin daima en önemli unsur olarak görünmesidir. İkinci derecede bir şâir de olan başlıca amacı halka kitap okutmak, öğretmek ve onları eğitmektir. Divanına yazdığı uzun bir Dîbâce ile şiir ve şâirlik hakkındaki düşüncelerini ortaya koyduğu gibi, nazmın nesre üstünlüğünü de savunmuştur. Şerefül-insân'ın önsözünde de aynı konu üzerinde durmuştur.

44) Ayn. esr. c.III, s. 18.

45) Latîfî, Tezkire-i Latîfî, Kayseri Râşid Efendi Kütüphanesi, No: 1160, v. 131b.

46) Âşık Çelebi, Meşâ'irü'ş-şu'arâ, Üniversite Kütüphanesi TY No: 1359, v. 136a.

47) Âlî, Künhü'l-ahbâr, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 5959, v. 414b.

48) Ayn. esr., v. 414b.

49) Ayn. esr., v. 414b.

50) Bursalı M. Tahir, Osmanlı Müellifleri, 1972, s. 215.; Nihat S. Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı, M.E.B. Devlet Kitapları, fasikül 8, s. 601.

3- ESERLERİ :

Bursa'lı Lâmi'î Çelebi, edebiyatımızın en çok eser vermiş şâirlerinden biridir. Tesbit edebildiğimiz kadarıyla 46 eserin sahibidir. Resmî bir görevi, başka bir işi de olmadığından bütün ömrünü köşesinde okuyup yazmakla geçirmiştir. Manzûm, mensûr; telif, tercüme; büyük, küçük pek çok eser vermiştir. Bunları manzûm mensûr eserler, telif ve tercüme eserler, şiirler-hikâyeler, mesneviler- dini eserler- öğretici eserler... gibi çeşitli bakımlardan sıralamak mümkündür. Fakat bu eserlerin bir kısmının henüz ele geçmemiş olması, bazıları hakkında kaynaklarda eksik ve çelişkili bilgiler bulunması, hattâ manzûm ya da mensûr olduklarının bile bilinmemesini gözönünde tutarak, biz çalışmamızda, Lâmi'î'nin eserlerini tanıtırken en basit yolu, alfabe sırasıyla vermeyi tercih ettik. Böylece eserlerin daha kolaylıkla bulunabileceği ve faydalanılabileceğini düşündük:

1. ABSÂL U SALÂMÂN : (Selâmân u Absâl veya Selâmân u Ablas)

Absâl u Salâmân, Yavuz Sultan Selîm (1512-1520)'e sunulmuş, allegorik bir mesnevidir. Abdurrahmân Câmî (817/1414-898/1492)'nin Salâmân u Absâl adlı Farsça, manzûm ve remel-i müseddes bahrinde yazdığı eserin tercümesidir (Keşfü'z-zunûn, c.I, s. 473). Bursa'lı Mehmet Tahir Efendi, (Osmanlı Müellifleri'nde c.II, s. 492-495) bu mesneviden bahsetmiş, hatta matlamı ve baş tarafından birkaç beytini de nakletmiştir.

Absâl u Salâmân'ın varlığını Kınalı-zâde Hasan Çelebi (Tezkiretü's-şu'arâ, He-kimoğlu Ali Paşa Kütüphanesi No: 602, v. 262b-263a), Aşık Çelebi (Meşâ'irü's-şu'arâ, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 1359, v. 135a.) Kâtip Çelebi (Keşfü'z-zunûn, Mısır Kahire (Bulak), 1274 H., c.I, s. 473), Mehmed Süreyyâ (Sicill-i Osmânî, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1311, c.IV, s. 86) haber vermektedirler.

Salâmân u Absâl'in yazma nüshaları:

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 3088;

Flügel No: 669; Crawford, Lindesiana, s. 255; Los Angeles Library No: 20'de bulunmaktadır.

2. CÂBİR-NÂME (Kıssa-i Evlâd-ı Câbir)

Kâtip Çelebi (Keşfü'z-zunûn)'nin manzûm olduğunu söylediği bu eseri Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Aşık Çelebi Mehmet Tahir (Osmanlı Müellifleri) ve Şemseddin Sâmî Bey (Kâmûsü'l-a'lâm, c.V, s. 3973) de haber vermektedirler.

Yazma nüshalarına rastlanamamıştır.

3. DÎVÂN ve DÎDÂCE (Dîvân-ı Şi'r, Dîvân-ı Eş'âr, Dîvân-ı Lâmi'î) (51)

Lâmi'î Çelebi'nin mükemmel ve mürettep bir divanı vardır. Divan'ına yazdığı "Dîbâce" de divanı kadar önemlidir. Edebiyatımızın kaynak eserlerinden bazıları, Dîbâce'yi ayrı bir eser olarak Fezâ'il-i Şi'r ü Şâ'irân, adı altında zikretmektedirler. Divan'ın 937 H. de istinsah edilip Millet (Ali Emîrî-Manzûm) Kütüphanesi'ndeki nüshası Gülizar Kırkkanat tarafından (Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Mezuniyet Tezi olarak 1969'da) "Lâmi'î Divan'ının Gazellerinin Transkripsiyonu" adıyla hazırlanmıştır.

Lâmi'î Divânının yazma nüshalarının bulunduğu yerler:

Millet (Ali Emîrî-Manzûm) Kütüphanesi No: 308, 329 yk.; Bu nüshanın Ankara Millî Kütüphane'de (MFA 183) bir mikrofilmli vardır.

51) Yard. Doç. Dr. Hamit Burmaoğlu, Lâmi'î Çelebi Divanından Seçmeler, Ankara, 1989.

Lala İsmail Efendi (Murat Molla) Kütüphanesi No: 481, 179 yk. Millî Kütüphanedeki MFA numarası 184'tür.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 671, Ankara Millî Kütüphane'de MFA 185.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 1565.

(Süleymaniye (Hafid Efendi) Kütüphanesi No: 360, 49 yk.

Çelebi Abdullah Efendi No: 314.

Üsküdar Selim Ağa (Kemankeş) Kütüphanesi No: 434.

Topkapı Kütüphanesi No:2316, Y 1577.

Manisa İl Halk Kütüphanesi (Muradiye) No: 2667/3 (Bu nüsha Dîbâce ile birlikte).

Bursa (Haraççoğlu) Kütüphanesi No: 618.

Muğla (Koca Mustafa Efendi Kitapları) Kütüphanesi No: 429.

British Museum, Or. 7147 (Otograf) "Dîbâce" ile birlikte.

Rossi, Vatikan Kütüphanesi, Turco No: 25.

Flügel No: 671, 372.

Dağıstânî s. 123.

4. FERHÂD-NÂME (Ferhâd ü Şîrîn, Hüsrev ü Şîrîn)

Eser, Yavuz Sultan Selim (1512-1521)'e sunulmuştur. Hezec bahrindedir. Âşık Çelebi (Meşâ'irü'ş-şuarâ)'ye göre, şâir, bu eseriyle "sâliyâne olarak bir köye nâil" olmuştur. Bu bilgi, Kâtip Çelebi (Keşf. c. II, s. 80), Şekâyik Tercümesi (Mecdî- Şekâyik Terc. 1269, s. 431)'ince de teyid edilmektedir.

Ferhâd-nâme yazmalarının bulunduğu yerler:

Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege (Agâh Sırrı Levend Kitaplar) Kütüphanesi No: 262, 263.

Ürgüp, Tahsin Ağa Kütüphanesi No: 88.

Götz, No: 519 (Marburg Staatsbibliothek, Mr. Or. Oct. 1616.

Götz, No: 520 (Marburg Staasbibliothek, Mr. Or. Oct. 2116).

Meredith - Owens, No: 9.

Agah Sırrı Levend (52), (Ferhâd-nâme'yi Nevâi'nin Ferhâd u Şîrîn'i ile karşılaştırarak, "eserin tam bir çeviri olmayıp Lâmi'nin de hikâyeye katkılarını belirtmiştir.

5. FETİH-NÂME-İ KAL'A-İ MOTON :

Fâtih'in oğlu Bâyezîd adına yazılan bu eser, İnebahtı savaşı ile Moton Kalesi fetihini anlatmaktadır. Bu eserden kataloğ ise:

Konya (Mevlânâ Müzesi), Mevlânâ Müzesi Kataloğu, Hazırlayan Abdülbaki Gölparlı, Ankara Türk Tarih Kurumu Basımevi 1967, c.3, s. 378-380'dedir.

6. FEZÂ'İL-İ Şİ'R Ü ŞÂ'İRÂN (DÎBÂCE)

Fezâ-il-i Şî'r ü Şâ'irân, Lâmi'î Divanı Dîbâce'sinin bir başka adıdır. Prof. Dr. Abdülkadir Karahan, İslâm Ansiklopedisine yazdığı Lâmi'î maddesinde (İslâm Ans. c.VII, s. 12), Divan'ın Ali Emîrî (Millet) Kütüphanesindeki nüshanın başında bulunduğunu haber vermektedir. Daha sonra Doç. Dr. Harun Tolasa tarafından (53), "Klasik Ede-

52) Lâmi'î'nin Ferhâd u Şîrîn'i, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, 1964, s. 85-111.

53) Türklük Bilgisi Araştırmaları, Ali Nihad Tarlan, Hatura Sayısı, Volume: 3, 1979, s. 385-402.

biyatımızdaki Divan Önsözleri (Dibâce) Lâmi'î Divanının Önsözü ve (buna göre) Divan Şiirinin Sanat Görüşü" adı altında bu eser, DİBÂCE olarak ele alınmıştır.

Fezâ'il-i Şi'r ü Şa'irân'ın bulunduğu yerler için (bk. DİVAN ve Dİbâce)'ye.

7. FİRÂK-NÂME

Tek nüshasına, Süleymaniye (Lala İsmail Efendi) Kütüphanesi No: 747/4'te rastlanmaktadır. No: 747/4, v. 78-80, 208x131.

8. FÛTÛHU'L-MÛCÂHİDİN Lİ-TERVÎHİ KULÛBİ'L-MÛŞÂHİDİN
(Nefehâtü'l-üns Tercemesi, Terceme-i Nefehâtü'l-Üns, Dibâce-i Nefehâtü'l-üns, Nefehâtü'l-üns)

Lâmi'î Çelebi'nin Fütûhatü'l-mücâhidîn li-tervîhi kulûbî'l-müşâhidîn adını verdiği bu eseri, NEFEHÂTÜ'L-ÜNS adıyla meşhurdur. Şerefü'l-insân (bk. 40)'m önsözünde yirmibeş eserinden biri olarak saydığı bu kitabını "Fütûhu'l-mücâhidîn li-tervîhi kulûbî'l- müşâhidîn" olarak kaydeder. Câmî (ö. 1492)'nin Nefehâtü'l-üns min hazarâti'l-kuds adlı eserinin tercümesidir. Kâtip Çelebi (Keşf. c. II, s. 397-398)'ye göre, Câmî bu eserini Ali Şîr Nevâyî (1440-1501)'nin teşvikiyle yazmıştır. Nevâyî, Câmî'nin yazdığı bu eseri çok beğenmiş olacak ki "Nesâyimü'l-mehabbe" adı altında Türkçeye çevirir. Şeyh Zekeriya Osmani-i Nakşbandî (ö. Mekke 1000 H.) de Arapça'ya çevirmiştir. Lâmi'î, Nefehâtü'l-üns'ü sadece tercümeyle yetinmemiş, esere Anadolu Türk sûfilerini de ilave etmiştir. Bütün kaynaklar, Lâmi'î'nin bu eserini haber verirler.

Nefehâtü'l-üns tercümesi, Belgrâd'ın Kanûnî tarafından 1520 tarihinde fethine tesadüf ettiği için Lâmi'î, adını "FÛTÛHU'L-MÛCÂHİDİN Lİ-TERVÎHİ KULÛBİ'L-MÛŞÂHİDİN" koymuştur.

Yazma nüshalarının bulunduğu yerler :

İstanbul Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde No: 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342.

Fâtih (İbrahim Efendi) Kütüphanesi No: 369.

Fâtih Kütüphanesi No: 2889.

Hâlet Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 196.

Esad Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1785.

Hacı Beşîr Ağa (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 346.

Bağdatlı Vehbi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 2108/7.

Damat İbrahim Paşa (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 738.

Serez (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1789, 1790.

Kılıç Ali Paşa Mülhakâtı (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 214.

Çelebi Abdullah Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 256.

Şazeli (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 130.

Pertevniyâl (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 421.

Lala İsmail (Murat Molla) Kütüphanesi No: 125, 212/2.

Hamîdiye (Murat Molla) Kütüphanesi No: 639.

Sâliha Hatun (Murat Molla) Kütüphanesi No: 95, 122.

Hâlid Bey (Veliyyüdin Efendi) Kitaplığı No: 82.

Hüsrev Paşa (Hasan Paşa) Kütüphanesi No: 782.

Hüsrev Paşa Kütüphanesi No: 143.

Mehmed Ağa Câmii Kütüphanesi No: 122.

Bâyezîd Umumî Kütüphanesi No: 3618.

Millet (Feyzullah Efendi) Kütüphanesi No: 1234.

Millet (Reşîd Efendi) Kütüphanesi No: 1145.

Millet (Hekim Oğlu Ali Paşa) Kütüphanesi No: 725.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 2645, 3746, 6349, 6362 olmak üzere dört nüsha; 3746'nın mikrofilm Ankara Millî K. (MFA 2801)

Selim Ağa (Kemankeş) Kütüphanesi No: 259.

Selim Ağa (Hüdâyî Efendi) Kütüphanesi No: 1033, 1048, 1058, 1060, 82, 72.

Mihri Şâh Sultan Kütüphanesi No: 278.

Topkapı Sarayı (Hazîne) Kütüphanesi No: 1149.

Topkapı Sarayı (Revan) Kütüphanesi No: 1150 R, 1151 R,

Topkapı Sarayı (Emanet Hazinesi) Kütüphanesi No: 1152, 1153.

Topkapı Sarayı Kütüphanesi No: 1154, B. 293.

Topkapı Sarayı Kütüphanesi No: 1155 Y 3955, 1156 A 1422, 3039 A 1614.

Edirne Sultan Selim Kütüphanesi No: 900/4699.

Manisa İl Halk (Muradiye) Kütüphanesi No: 5077.

Konya, Mevlana Müzesi Kütüphanesi, Abdülbaki Gölpınarlı Bölümü 121.

Blochot No: 1052.

Flemming No: 254.

Rossi, Vatikan Kütüphanesi, Turco-No: 25.

Çorum Kütüphanesi No: 838.

Fleischer, Leipzig, No: 522.

Değîstân¹, s. 41.

Lâmî'nin çok okunan bu eseri iki kere basılmıştır:

İlk baskısı, İstanbul, Matbaa-i Âmire'de 1270 H.de, 711 s.

İkinci baskı, İstanbul, 1289 H. de, 16+711 s.

9. GİDÂ'Ü'R-RÛH

".... nüshası, 1530 yılında istinsah edilmiş olduğu halde Paris Millî Kütüphanesinde dir.

Blochot, No: 1901.

Esad Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1591,

10. HAYRET - NÂME

Prof. Dr. Abdülkadir Karahan, bu eserin bir nüshasının Millet (Ali Emîrî) Kütüphanesinde bulunduğunu kaydeder (İslâm Ansiklopedisi, Lâmi'nin maddesi),

Atatürk Üniversitesi Seyfeddin Özege (Agah Sırrı Levend Kitapları) Kütüphanesi No: 192.

11. HEFT-PEYKER

Heft-Peyker'den Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Âşık Çelebi, Kâtip Çelebi (Keşf., c.II, s. 433), Mehmet Süreyyâ (Sicill-i Osmânî), Mehmet Tahir (Osm. Müel.) bahsederler. Âşık Çelebi (Meşâ'iri's-Şu'arâ, 135a), Lâmi'nin Heft-Peyker'i bitiremeden öldüğünü ve

eserin sonradan güveği Rüşenîzâde tarafından tamamlandığını söyler. Kâtip Çelebi de bunu teyid eder.

Nizâmî'nin Heft-Peyker adıyla yazdığı bu eser, önce Hâtîfî, sonra da Lâmi'î tarafından Türkçe'ye kazandırılmıştır.

İslâm Ansiklopedisi'nde Prof. Dr. Abdülkadir Karahan, Heft-Peyker'in bir nüshasının Millet (Ali Emîrî) Kütüphanesindeki Lâmi'î Külliyyatında bulunduğunu haber vermektedir.

12. HİRED-NÂME

Kâtip Çelebi (Keşf., c.I, s. 352), bu addaki eserin Nizâmî'nin Hamsesini teşkil eden mesnevilerinden olduğunu ve Câmî'nin Heft-Evrenğ'inde yeraldığını, bir adının da İskender-nâme olduğunu söyler. Şeyhî-i Germiyânî (Kirmânî), bu adla Yıldırım Bayezid'in oğlu Sultan Mehmed'e, tercüme ederek, sunmuştur. Yine Kâtip Çelebi'ye göre, Lâmi'î de aynı adla tercüme etmiştir. Mehmet Tahir (Osm. Müel. c.II, s. 492) de kaydeder.

İslâm Ansiklopedisinde (Prof. Dr. Abdülkadir Karahan) Lâmi'nin Millet (Ali Emîrî) Kütüphanesindeki Külliyyatında, HİRED-NÂME'nin de bulunduğunu haber vermektedir.

13. HÜSN Ü DİL

Hüsn ü Dil, Mevlânâ Yahyâ b. Semmâk (Fettâhî-i Nişâbüri) -ö. 853 H./1449 M.- tarafından yazılmıştır. Hasan b. Seyyidî (Seydî Hoca= Âhî) -ö. 923 H./1517 M.- eseri Türkçe'ye çevirmiştir. Kâtip Çelebi (Keşf.)'ye göre bu çeviri tam değildir. Semmâk ve Âhî'den sonra bu konuyu Lâmi'î yazmıştır (Keşf.). Rudolf Dvorak da bunu teyid eder (53).

Hüsn ü Dil'den bütün kaynaklar sözederler. Bizzât Lâmi'î de Şerefü'l-İnsân'ın ön-sözünde bu eserinin adını kaydeder.

Âşık Çelebi (Meşâ'irü'ş-şu'arâ), Hüsn ü Dil'in Sultan Selim'e ithaf edildiğini ve bunun karşılığında da ihsanlara kavuştuğunu söyler.

Yazma nüshaların bulunduğu yerler :

Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 3247/3769, 3765.

Esat Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1839.

Kadıızâde Mehmet Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 380.

Efgânî (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 54.

Hamidiye (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1074.

Tahir Ağa (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 177/1.

Lala İsmail (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 410.

İzmirli İsmail Hakkı Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 3306.

Yahya Efendi (Hacı Mahmud Efendi Bölümü) Kütüphanesi No:5396.

Veliyyüddin (Bayezid Devlet) Kitaplığı No: 1670.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 635, 825.

Millet (Ali Emîrî) Kütüphanesi Edebiyat No: 13, 220, 375, 424, 431, 175, 174, 171, 172, 173.

Köprülü Kütüphanesi No: 409.

53) Rudolf Dvorak, Denksehr d. Akad. Wien 1889.

Topkapı Sarayı Kütüphanesi No: 2021.
Edirne Sultan Selim Kütüphanesi No: 582.
Kütahya Vâhit Paşa Kütüphanesi No: 635.
Çorum İl Halk Kütüphanesi No: 838.
Bursa (Genel) Kütüphanesi No: 4004, 4173.
Ankara Milli Kütüphane No: A 12, A 114, A 739.
Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi No: 430.
Ankara Türk Dil Kurumu Kütüphanesi No: 375.
Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi No: 2260, 7754.
Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi (Seyfeddin Özege- Ağah Sırrı Levend Yazmaları) No: 484.

Bloch, No: S. 258, 627, 1419.

Flügel, No: 435.

Götz, No: 521, 1743.

G. Awod No: 244.

Los Angeles Library No: 3009 - 12.

14. İSTİLÂHÂT-I SÛFİYYE

Kaynaklar, Lâmi'inin böyle bir eserinden söz etmezler. Lâkin Süleymaniye Kütüphanesinde, bu ad altında Lâmi'inin küçük bir eseri vardır.

Hacı Mahmut Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 2740/2.

15. İBRET-NÜMÂ (İbret-nâme)

Lâmi'î Çelebi'nin çok okunmuş bir eseridir. Eserin mukaddimesinde Lâmi'î, 932 H./ 1525 M.de Bursa'da yazdığını söyler.

Sultan Kanunî Süleyman'ın Ergürüs (Macaristan) seferi dolayısıyla kaleme alınmıştır.

Kâtip Çelebi (Keşf. c.II, s. 18)'nin kaydına göre, Şeyh Şemseddin Ahmed b. Muhammed Sivâsî de İbret-nümâ adlı bir eser yazmıştır.

İbret-nümâ, Eski harflerle birkaç kere basılmıştır.

Yazma nüshalarının bulunduğu yerler:

Millet (Ali Emiri) Kütüphanesi, Edebiyat: No: 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297.

Fâtih (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 3660/3, 647.

İzmirli İsmail Hakkı Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1435.

Hacı Mahmut Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 2633, 3069, 3162, 3918, 4730, 4868, 6492.

Düğümlü Baba (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 555.

Ragıp Paşa Kütüphanesi (Yeni Eserler) No: 2408.

Reisülküttâp (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 859.

Hafız Hüsnü Paşa (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 701.

Serez (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 2661.

Nafiz Paşa (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1012.

- Çelebi Abdullah Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 314/1.
Pertevniyâl (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 425.
Zühdi Bey (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 89.
Lâleli (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1872.
Kemankeş (Selim Ağa) Kütüphanesi No: 489/1.
Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 2190/2614.
Topkapı Sarayı Kütüphanesi No: 1491 R 424, 2242, 2243, 2800, H 695.
Sultan Selim (Edirne) Kütüphanesi No: 2108.
Orhan (Bursa) Kütüphanesi No: 966.
Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi (Konya) No: 2133.
Ankara Millî Kütüphane, Türkçe Yazmalar Kataloğu No: A. 521, A 741, A. 737.
Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi No: Ün. A. 295, Ün. A. 12/2;
M. Con 512; İsmail Saip I/1604, I/2955; M. Ozak I/170, 666, 658, 637, 1069, 1014, 60,
II/327, 1012.
Ankara Türk Dil Kurumu Kütüphanesi No: 361, 377, A 464, A 475.
İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 302, 660, 702.
Kütahya Vâhit Paşa Kütüphanesi No: 2239.
Kütahya-Taşanlı (Zeytinoğlu) Kütüphanesi No: 4534.
Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi No: 1068.
Diyarbakır Kütüphanesi No: 4460.
Edirne Badi Ahmet Kütüphanesi No: 2294.
Tornberg, No: 198-99.
Los Angeles Library, No: 3014, 3047.
Nicholson, Cambridge S. 33.
Aumer, S. 56.
Richte, s. 34.
Blochet, No: A.F. 17, A.F. 18, A.F. 386, A.F. 387, S. 528. S. 1316.
Ethé, No: 2103, 2104.
Fleming, No: 373.
Flügel, No: 1873, 1874.
Blaskoviç, No: 506.
Sohrveide, No: 317.
Pertsch, No: 451 Diez A, 452 Diez A,
München, No: 205.
Gotha, No: 232, 233.
Upsala, No: 198, 199.
Viyana, No: 1873, 1876.
Rossi, Vatikan Kütüphanesi, Turco No: 154, 339.
İbret-nümâ'nın üç kere basıldığı anlaşılıyor. Birinci baskı: İbret-nümâ'nın Bâb-ı
Evvel'i, taşbasması olmaktadır. İbrahim Efendi- Süleymaniye- Kütüphanesi No: 647'de bir
nüshasına rastlanmıştır.

Bir başka baskısını (M. Seyfettin Özege, Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu'nda) yine taşbasma, 2+87 s. olarak haber verir. Üçüncü baskısı: İstanbul, 1273 H./ 1856 M., 303 s. (Küçük boy).

16. KÛY U ÇEVĠĠÂN (ĠÛy u ÇevĠân)

Eserin varlığını Kâtip Çelebi (Keşf. c.II, s. 195) kaydetmektedir. Manzûmdur. Ârifî, Kûy u ÇevĠân'ı, Türkçeye nazım ve nesir karışık olarak şerhetmiştir. Hasan Çelebi (Tezkire-i Şu'arâ, 262b- 263a): Lâmi'î, "bu kitabı peygamberimizin meddâhı olan Hassân'ı rûyâsında görüp, onun işâretiyle kaleme aldığımı..." söyler. Diğer tezkireler de bunu teyid ederler. Bu eser üzerinde:

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde lisans üstü tez yapılmıştır (54).

Kûy u ÇevĠân'm yazma nüshaları:

Etha, No: 2165,

Sohrweide No: 283'te rastlanmaktadır.

17. LETÂ'İF-NÂME (55) (Letâ'if-i Lâmi'î, Letâ'if Mecma'ü'l-letâ'if, Sefîne-i Letâ'if ve Mecmû'a-i Ma'ârif)

Lâmi'inin bu eseri, kaynaklarda, değişik adlarla geçer. Lâmi'î, Letâ'if'ini, 936 H./ 1526 M.'de yazmağa başladığını ve bir sene sonra bitirdiğini söylemektedir. Bu eser, Sinân Bey b. Eîr Yâkûb'a sunulmuştur. Kâtip Çelebi (Keşf. c.II, s. 230)'de adı: Mecma'u'l- letâiftir.

Yazma nüshalarının bulunduğu yerler :

Hacı Mahmut Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 5390, 6257.

Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 3690/4209, 3238/3759.

Ayasofya Kütüphanesi No: 2433.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 762 (56), 3814,

Selim Ağa (Kemankeş) Kütüphanesi No: 510.

Ankara (Eski Eserler) Kütüphanesi No: 140.

Ankara DTCF - İsmail Saip- Kütüphanesi No: 3283.

Ankara DTCF - M. Con- Kütüphanesi No: 3.

Ankara DTCF - Muzaffer Ozak, I No: 958, A 92.

Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi No: 2465.

Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi (Hususi Kitapları).

Blochot, No: A.F. 19, A.F. 418, A.F. 419.

Ethé, No: 2105.

Tornberg, No: 122.

Flügel, No: 794.

Götz, No: 223.

British Museum, Or. No: 260.

Bursa İl Halk (Genel) Kütüphanesi No: 2246, 9413.

Los Angeles Library No: 2293, 3068.

54) Nuran Tezcan, Türkoloji Dergisi, c.VIII, s. 305-343.

55) Aydın Budak, Lâmi'î Çelebi'nin Letâyif-nâmesi, Karşılaştırmalı Metin ve Dil İncelemesi, Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Ens. Konya 1990 (Basılmamış Doktora Tezi).

56) Bu numaranın 870 olarak gösterilmesi konusunda şüphe (Saim Sakaoğlu, Bursalı Lâmi'inin Letâ'ifindeki Hayvan Masalları, Türklük Bilgisi Araş. Vol. 3, 1979) üzerine verdiğimiz numaranın doğruluğu tekrar tesbit edilmiştir.

18. LÜGAT-İ FÂRİSİYYE (Manzûme-i Lügat ve Lügat-i Manzûme)

Türkçe-Farsça bir lügat olan bu eser hakkında Kâtip Çelebi'nin Keşfü'z-zunûn'unda bir kayda rastlanmaz. Şerefü'l-insan'da, Lâmi'î, eserinin adını verir. Âşık Çelebi, Hasan Çelebi ve Şemseddin Sâmî (Kamusü'l-A'lâm, c.V, s. 86) kitabın adını Lügat-i Fârisiyye; Mehmed Süreyyâ (Sicill-i Osmanî, c.IV, s. 86) ise Lügat-i Fârisiyyeden Hetf-Peyker tercümesi olarak gösterir. Türkçe-Farsça Manzûm lügattir.

Yazma nüshalarının bulunduğu yerler:

- Âşir Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 322.
Hacı Mahmut Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 6118/3.
Lala İsmail Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 654/2.
İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 2785.
Bursa Orhan (Genel - Hüseyin Çelebi Kısmı) Kütüphanesi No: 1158.
Manisa İl Halk (Muradiye) Kütüphanesi No: 6595/4.
Ankara Eski Eserler (Cebeci) Kütüphanesi No: K. 2567.
Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi No:2841.

19. MAKTEL-İ HÜSEYN (Maktel-i İmâm Hüseyin, Maktel-i Hazret-i Hüseyin, Maktel-i İmâm Hüseyin, Maktelü'l- İmâm Hüseyin, Maktel-i Hüseyin Manzûmesi)

Lâmi'î bu eserini, zamanının vâizlerinin Molla Arap nâmiyle mârûf zâtın: "Maktel-i Hüseyinleri okumak küfürdür" demesi üzerine telif etmiştir. Kitabını tamamladıktan sonra da Mollayı davet ederek, Bursa kadısı Aşçı-zâde'yi ve Bursa'nın ileri gelenlerinin huzûrunda Ulucâmî'de okutmuştur. Hasan Çelebi, bunları haber verdikten sonra, Maktel-i Hüseyin'in beğenildiğini de ekler.

Bütün kaynaklar, Lâmi'î'nin bu eserden sözederler. Bahr-ı remel-i müseddes'le yazılmış bir mesnevidir.

Yazma nüshalarının bulunduğu yerler:

- Ankara Eski Eserler Kütüphanesi No: 806 (Hacıbektaş'ta)
Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (M. Ozak) Kütüphanesi No: I. 219, 251, 979/1.
Serez (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 4019/6.
Türk-İslâm Eserleri Müzesi, 4. dolap, No: 1958.
Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi No: 253.
Blochet, No: A.F. 318, A.F. 260.
British Museum, Or. No: 7238.
Flügel, No: 666.
Los Angeles Library No: 3394, 3401 (lib.),
Rosen, Bologna, s. 20.
Gotha, No: 169.
University of Oxford, s. 314.

20. MENKİBE-İ ÜVEYS-İ KARANÎ (Menâkıb-ı Üveys-i Karanî, Menkîbetü'l-Üveysi'l-Karanî)

Mensur olan bu eserin adı, Lâmi'î'den sözeden kaynakların hepsinde geçmektedir.

Yazma nüshalarının bulunduğu yerler:

- Esad Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1659/2.

Manisa İl Halk (Muradiye) Kütüphanesi No: 1307.

Sohrweide, No: 284, 285.

British Museum, No: 7903.

21. MESLEKÜ'S-SÂLİKÎN (Bk. Risâle-i Tasavvuf)

Kanûnî Sultan Süleyman adına yazılmıştır. Evliyâ ve mutasavvıflardan söz eder (57). Kaynaklarda, bu eserin adına rastlanamamıştır. Şerefü'l-insân'da adı geçen Risâle-i Tasavvuf'la aynı eser olma ihtimâli vardır (bk. Risâle-i Tasavvuf).

Tek yazma nüshasına:

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi No: 150'de rastlanmıştır.

22. MENÂKIB-I CENÂB-I ALÎ

Yazmalarına rastlanamamıştır. Lâkin Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müelliflerinde (s. 215), mensûr olduğunu söyler.

23. MESNEVÎ

Gölpınarlı'ya göre (Mevlânâ Müzesi Kataloğu), bu mesnevî, mahbûbun uzuvlarını tasvîr eden bir risâledir. **Tek yazma nüshasına :**

Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi No: 2465/4'te rastlanmış olup 232 beyittir.

24. MEVLÎD (Mevlidü'r-rasûl)

Şerefü'l-insân'da eserlerinin adlarını sayan Lâmi'î Çelebi, Böyle bir kitabının da adını vermektedir.

Yazmalarına rastlanamamıştır.

25. MİFTÂHU'N-NECÂT FÎ HAVÂSSİ'S-SÜVERİ VE'L-ÂYÂT

Bu eserin adının muhtevâsından, "Şerhu mu'ammâ'i esmâ'ü'l-hüsnâ" (bk. No: 26) olması mümkündür. Kâtip Çelebi (Keşf. c.II, s. 306), bunları iki ayrı eser olarak gösteriyor. Lâmi'î'nin böyle bir Türkçe eserinin üzerinde durarak başlangıcını verir.

Elhamdü li'llâhi mübdi'i'l-mevcûdât

Eserin yazmalarına rastlanamamıştır.

26. MİR'ÂTÜ'L-ESMÂ VE CÂM-I CİHÂN-NÜMÂ (Mir'âtü'l-esmâ, Risâle-i Mu'mmâ, Şerhu Mu'ammâ-i Esmâ'ü'l-hüsnâ, Risâle-i Mu'ammâ Tercümesi, Esmâ'ü'l-hüsnâ Tefe'ü'l-nâmesi)

Bursalı Mehmet Tahir (Osmanlı Müel.)'e göre, bu eser, Mîr Hüseyin Nişâburî (ö. 904 H./ 1498 M.)'nin Esmâ'i Hüsnâ'ya ait olan eserinin 100 beytinin ârifâne bir surette genişçe tercüme ve şerhidir (s. 215). Lâmi'î, bu eserini, Kanunî Sultan Süleyman (1520-1566) adına yazdığını, kitabının içinde söyler.

Kaynaklar, bu eserin adını vermektedirler. Kâtip Çelebi'ye göre (Keşf. c.II, s. 293), bu eserin adı: "Şerhu Mu'ammâ'i Esmâ'i'l-Hüsnâ"dır (bk. No: 25).

Yazma nüshalarının bulunduğu yerler:

Hacı Mahmud Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 4046/2.

Âşir Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 417/7.

Murad Buhâri (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 330/3.

57) Nuran Tezcan, Türkoloji Dergisi, VIII c. s. 312.

Esat Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 2718.
İstanbul Belediyesi Kütüphanesi No: 216 (Muallim Cevdet).
İstanbul Bayezid (Genel) Kütüphanesi No: 1315/2, 5609/3.
Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi No: 2713 R. 175.
Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi No: 2465/1.
Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi No: 2481.
Kütahya Vâhid Paşa Kütüphanesi No: 1552.
Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi No: M. Çon Kitapları 181.
Crawford, Lindensiana No: s. 255.
Los Angeles Library No: 3013.

27. MÜNÂZARA-İ BAHÂR U ŞİTÂ

(Bahâr ve Şitâ Münâzarası, Münâzara-i Sultan-ı Bahâr bâ Şehriyâr-ı Şitâ, Bahâr u Hazân)

Allegorik bir eser olan Münâzar-i Bahâr u Şitâ, Kanunî Sultan Süleyman'a sunulmuştur. Kâtip Çelebi (Keşf. c.I, s. 158), eserin adını "Bahâr u Hazân" olarak tesbit etmiştir. Basılmıştır.

Aşağıdaki kütüphanelerde yazmalarına rastlanır:

Esad Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1904/1, 2833.
Damad-zâde Muh. Murâdî Kütüphanesi No: 124.
Millet (Ali Emiri) Kütüphanesi, Edebiyat No: 589.
İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 3068.
İstanbul Belediyesi Kütüphanesi No: Muallim Cevdet 312.
Atatürk Üniversitesi (Seyfeddin Özeğe) Kütüphanesi Agâh Sırrı Levend Yazmaları No: 300, 277.

Bloch, No: A.F. 165.

Pertsch, No: 400 Diez A. 8-137.

Viyana, Kraft, No: 158.

Münâzara-i Bahâr u Şitâ, İstanbul, İzzet Efendi Matbaası 1290 H., 75 s. (Küçük Boy).

28. MÜNŞE'ÂT (Münşe'ât-ı Lâmi'î, Münşe'ât-ı Mahmûd, Münşe'ât-ı Mekâtib)

Şerefü'l-insân'da Lâmi'î, eserinin adını: "Münşe'ât-ı Mekâtib" olarak kaydetmiştir. Kâtip Çelebi (Keşf. c.II, s.249) ise Münşeât vesilesiyle, Türkçe münşeât yazarların adlarını da sıralamaktadır. Münşeât'ın adı diğer kaynaklarda da geçmektedir.

Yazma nüshalarının bulunduğu yerler:

Esad Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 3316, 3317, 3890.

Kadı-zâde Mehmed Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 434.

Hâşim Paşa (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 65/1.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi No: 1289 H. 707.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 194/2, 860, 3180, 1911, 3204.

İstanbul Bayezit (Genel) Kütüphanesi No: 5881, 5888.

İstanbul Belediyesi Kütüphanesi No: Muallim Cevdet 514.

Erzurum Atatürk Üniversitesi (Seyfettin Özeğe) Kütüphanesi, Ağâh Sırrı Levend Yazmaları No: 401, 404.

Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi No: İsmail Saip 1/40.

Ankara Millî Kütüphane A. 736/2 (Tercüme-i Salaman u Absal ile birlikte).

Bursa (Haraççioğlu) Kütüphanesi No: 938, 1527.

Los Angeles Library No: 1507.

Bloch, No: 1304 Supp.

Flügel, No: 1, 267, 286, 268.

29. NEFSÜ'L-EMR RİSÂLESİ (Nefsü'l-emr-nâme, Risâle-i Nefsü'l-emr, Münâzara-i Nefs ü Rûh)

Bursalı Mehmet Tahir (Osmanlı Müellifleri, s. 215), bu eserin adını: Münâzara-i Nefs ü Rûh olarak vermektedir.

Yazma nüshalarına aşağıdaki kütüphanelerde rastlanır:

Mihrişâh Sultan (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 439/12.

İstanbul Belediye Kütüphanesi No: Muallim Cevdet 114.

Millet (Ali Emîrî) Kütüphanesi No: 665.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No: TY 3182.

Atatürk Üniversitesi (Seyfeddin Özeğe) Kütüphanesi Ağâh Sırrı Levend Yazmaları No: 622.

Konya Mevlana Müzesi 2453, 465.

30. NİSÂBÜ'L- BELÂGA

İki yazması aşağıdaki kütüphanelerde bulunur:

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 1911.

Selim Ağa (Kemankeş) Kütüphanesi No: 524/1.

31. RİCÂLÜ'L-GAYB

Tek nüshasına:

Manisa İl Halk (Muradiye) Kütüphanesi No: 1307'de rastlanabilmiştir.

32. RİSÂLE FÎ ŞERHİ KELİMÂTİ'Ş-ŞEHÂDE

Tek nüshası :

Nâfiz Paşa (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1350/4'tedir.

33. RİSÂLE-İ FÂL

Lâmi'î, Şerefü'l-insân'da bu adda bir eserinden sözediyor. Yazmalarına rastlanamamıştır. Bunun, 26 numarada kaydedilen Mir'âtü'l- Esmâ ve Câm-ı Cihân-nümâ olması ihtimali vardır.

34. RİSÂLE-İ ARÛZ (Arûz-u Lâmi'î)

Şerefü'l-insân'da, Lâmi'î, bu eserin adını kaydeder.

Tek nüshası :

Manisa İl Halk (Muradiye) Kütüphanesi No: 492/7-6 / 1656/7

35. RİSÂLE-İ USÛL MİNE'L-FÜNÛZ

Şerefü'l-insân'da adı geçer, yazmalarına rastlanamamıştır.

36. RİSÂLE-İ TASAVVUF

Şerefü'l-insân'da adı geçer. **Tek nüshası:**

Esad Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1659'da, "Kitbü li't-tasavvuf" adı altında kayıtlıdır.

37. RESÂ'İL

Şerefü'l-insân'daki kayıttan böyle bir eserin varlığı anlaşılıyor. Lâkin bu ad altında ve Lâmi'î adına deftere geçmiş bir esere rastlanamamıştır. Beki de Lâmi'î, zikre değer bulmadığı risâlelerini bu ad altında toplamıştır.

38. ŞEM' U PERVÂNE

Kâtip Çelebi (Keşf. c.I, s. 504), Şem'u Pervâne'nin manzum ve hezec bahrında yazıldığını haber veriyor. Bu arada Türkçe, Şem'u Pervâne yzancıları da sıralıyor. Diğer kaynaklarda da eserin varlığı ve manzum oluşu kaydediyor. Şerefü'l-insân'da da Lâmi'î, adını vermiştir.

Allégorik bir aşk hikâyesidir. Farsça'dan "tercüme"dir.

Yazmalarına aşağıdaki Kütüphanelerde rastlanır:

Esad Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 2744.

Hüsrev Paşa (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 604.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi No: 2315 H. 71.

Bursa İl Halk (Genel) Kütüphanesi No: 2393.

Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'nde de bir nüshası vardır.

Çorum Kütüphanesi No: 2195.

Flügel, No: 670.

Leningrad (St. Petersburg) Asiatic Museum No: 207.

Pertsch, No: 355-2 = Diez A 886.

39. ŞEHR - ENGİZ (Şehr-engiz-i Bursa)

Kâtip Çelebi (Keşf. c. I, s. 506), eserden bahsederken Türkçe Şehr-engiz yazanların adlarını da verir. Abdülkadir Karahan (İslâm Ansiklopedisi, c.VII, s. 14) Lâmi'î'nin Şehr-engiz'ini öğer. Mesihî'den müteessir olduğunu söyler. Bu arada Kanûnî'nin Bursa'yı ziyareti şâyî olunca kaleme alındığını haber verir. Basılmış ve Almanca'ya çevrilmiştir.

Yazmalarına aşağıdaki kütüphanelerde rastlanır.

Millet (Ali Emiri) Kütüphanesi No: 380.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi No: 12.

Flügel, No: 671, 672.

Şehr-engiz, Bursa, Hudâvendigâr Matbaas, 1288 H., 22 s. olara basılmıştır. Pfizmaier, Almanca'ya çevirmiştir.

Verherrlichung der Statt Bursa, Wien, 189.

40. ŞEREFÜ'L-İNSÂN (Şerefü'l-insân ve Beyân-ı Hilkat-i Âdem Aleyhi's-selâm) Şerefü'l-insân fi cihâdi'l-fazileti ve't teşrif)

Tercüme ve telif arası bir eser olduğuna Prof. Dr. Karahan, (İslâm Ansiklopedisi - Lâmi'î maddesi) Latîfî, Âlî ve Gibb'e dayanarak, söyler. 933 H. de Kanûnî Sultan Süleyman için yazılmıştır. Mensûr olmakla beraber yer yer manzum kısımları da vardır.

Gibb ve Menzel, eserin Arapçadan serbest bir tercüme olduğunu, Resâilü İhvânî's-Safâ'nın 21. sini teşkil eden "İnsanın hayvan ile rekabeti risâlesi"nden geniş ölçüde müteessir bulunduğunu kaydederler (bk. İslâm Ansiklopedisi - Lâmi'î maddesi).

Pek çok okunmuştur. Türkiye ve dünya kütüphanelerinde sayısız denecek kadar yazmaları vardır. Baskısına rastlanamamıştır.

Şerefü'l-insânın yazma nüshaları :

Esad Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1508, 1509, 1894, 2741, 2740.

Hacı Mahmud Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1719, 2754, 2467, 2769.

Bağdatlı Vehbi Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1582, 1557.

Fatih (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 3999, 4000, 4001.

Âşir Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 310.

Lala İsmail Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 551.

Reisü'l-küttâb (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 858, 859.

Hâlet Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 290.

H. Hüsnü Paşa (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 773.

Kadı-zâde Mehmed Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 414.

Feyzullah Efendi (Millet) Kütüphanesi No: 1673.

Millet (Ali Emiri) Kütüphanesi No: Edebiyat Bölümü 252, 253, 254.

Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 3432 / 3952, 3433 / 3953, 2766 / 3233.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 3411, 856, 670, 1799.

Topkapı Sarayı Kütüphanesi No: 2735 R 1064, 2736 B. 188, 2137 MR 756, 2738 A 2678.

Pertevniyâl Vâlide Sultan Kütüphanesi No: 424.

Köprülü (Mehmet Âsım Bey) Kütüphanesi No: 4666.

Selim Ağa (Hüdâyî Efendi) Kütüphanesi No: 340.

Râgıp Paşa (Yahyâ Tevîk kısmı) Kütüphanesi No: 1619/319.

Manisa İl Halk (Muradiye) Kütüphanesi No: 1381.

Bursa (Orhan) Kütüphanesi No: 965, 1205.

Bursa (Genel) Kütüphanesi No: 2032, 9495 (Haraççioğlu) No: 941.

Edirne Sultan Selim (Selimiye) Kütüphanesi No: 777.

Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (M. Çon) Kütüphanesi No: 25; (M. Ozak) I. 150, 155, 454, 951, 60, II. 342.

Ankara Millî Kütüphane No: 740, 1535.

Ankara Türk Dil Kurumu Kütüphanesi No: 406, 463.

Konya Mevlânâ Müzesi, No: 521 - 908.

Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi (Seyfeddin Özege) Agâh Sırrı Levend Yazmaları No: 168, 276, 277.

Bloch, A.F. 156, 157, S. 207, 208, 209, 625, 1527.

British Museum, Türkçe Yazmalar No: 226 b.

Rieu, Or. 1145, 7843.

Ethé Or: 2172.

Flügel, No: 436.

Sohrweide, No: 318.

Pertsch, No: 447, 448, 449 = Petermann II. 717, 450 = Petermann 728.

Leningrad (St. Petersburg) Asiade Museum No: S. 208.

Upsala, No: 48.

München, No: 206.

Milano, (Ambrosiana) No: 192.

Bologna (Marsigli) No: 3350.

Sacy, No: 348.

Awad, No: 268.

Sotheby, No: 212.

41. ŞERH-İ DİBÂCE-İ GÜLISTÂN (Dîbâce-i Gülistân Şerhi, Hâşiye-i Dîbâce-i Gülistân)

Şîrâzlı Sa'dînin Gülistân adlı çok tanınmış eserinin önsözünün Türkçe açıklamasıdır. İkinci Bâyezîd zamanında yazılmıştır.

Şerefü'l-insânda Lâmi'î de adını verir. Kaynaklar da bu eserin varlığını yazarlar.

Şerh-i Dîbâce-i Gülistân'ı, Kâtip Çelebi (Keşf. c.II, s. 185-186), Şeyh Sa'dî (ö. 690 H./ 1291 M.)'nin Gülistân'ının Dîbâce'sinin şerhi olarak gösterir.

Bu eserin yazmaları aşağıdaki kütüphanelerde bulunur:

Lâleli (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1817.

Lala İsmail (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 525.

Hâlet Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 708.

Hacı Mahmut Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 5133.

Âşir Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 417/11, 435, 11.

Serez (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 2560.

Kadı-zâde Mehmed Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 410.

Âtuf Efendi Kütüphanesi No: 2152.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No: TY 578, 1013, 3020, 3024, 3095, 3173.

Veliyüddin (Bâyezîd Devlet Kitaplığı) No: 2683.

Millet (Ali Emîrî) Kütüphanesi Edebiyat No: 358, 359, 366, 397, 115.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi No: 2203 R. 1884.

Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4529/4049.

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi No: 956/1.

Kemankeş Kütüphanesi No: 476, 477. (Hüdâî Efendi) No: 1410.

Edirne (Selimiye) Kütüphanesi No: 605.

Bursa Genel Kitaplığı No: 714, 1519 (Orhan) No: 1168, Ulu câmi No: 8068, Ha-raççıoğlu No: 990.

Kastamonu Genel Kitaplığı No: 170, 659.

Manisa İl Halk (Muradiye) Kütüphanesi No: 7551, 8886.

Kütahya Tavşanlı Zeytinoğlu Kütüphanesi No: 2348/1.

Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (M.Ozak) Kütüphanesi No: I/392.

Ankara Türk Dil Kurumu Kütüphanesi No: A 246.

Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi (Seyfettin Özege, Agâh Sırrı Levend Yazmaları No: 73, 75.

Aumer, No: S. 182.

British Museum (Türkçe Yazmaları) No: 156 a add. 5973.

Flügel, No: 557, 558.

42. ŞEVÂHİDÜ'N-NÜBÜVVE TERCÜMESİ (Tercüme-i Şevâhidü'n-nübüvve)

Şevâhidü'n-nübüvve, Abdurrahmân Câmî'nin eseridir. Kâtip Çelebi (Keşf. c.I, s. 505), Lâmi'nin bu eseri Türkçe'ye tercüme ettiğini söylüyor. Fakat ikinci tercüme yapan Ahî-zâde Abdülhalîm b. Mehmed (1013 H./1604 M.)'in tercümesinin kelime ve edâ olarak Lâmi'ninkinden daha üstün olduğunu ilave ediyor.

Şevâhidü'n-nübüvve tercümesi mensûrdur. Çeşitli yazmaları yanında baskısı da yapılmıştır.

Yazma nüshalarının bulunduğu yerler:

Hacı Mahmud Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 4307, 4387.

Esad Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 2221.

Şehid Ali Paşa (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 1857.

Fâtih (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 4276.

Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 2882/3385.

Millet (Ali Emîrî) - Hekimoğlu Ali Paşa- No: 724.

Millet (Reşid Efendi) No: 1214.

Millet (Pertev Paşa) Kütüphanesi No: 312.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 129, 2442, 2624, 2360, 2386.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi No: 1075 E.H. 1178, 1076 A. 3067.

Kemankeş (Hüdâî Efendi) Kütüphanesi No: 1028.

Erzurum Atatürk Üniversitesi (Seyfettin Özege Kütüphanesi) Agâh Sırrı Levend Yazmaları No: 277, 278.

Ankara Milli Kütüphane MFA 818, MFA 819, MFA 820, MFA 1055.

Rossi, Vatikan Kütüphanesi (Turco) No: 180.

Flügel, No: 1686.

Tercüme-i Şevâhidü'n-nübüvve, İstanbul, Matbaa-i Âmire 1293 H., 441 s.

43. TUHFE-İ LÂMÎ'Î (Lügat-i Manzûme)

Tek nüshasına Millet Kütüphanesinde rastlanmıştır. Kaynaklarda bu eserin adına dair bir işaret yoktur.

Millet (Ali Emîrî) Kütüphanesi - Manzûm- No: 1267.

44. VÂMİK U AZRÂ (Kıssa-i Vâmık u Azrâ) (58)

Vâmık u Azrâ'nın yazma nüshaları aşağıdaki kütüphanelerde:

Kadı-zâde Mehmed Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 418.

Çelebi Abdullah (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 286.

58) Gönül Ayan, *Lâmi'î Vâmık u 'Azrâ Mesnevisi*, İnceleme-Metin, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Araştırma Merkezi (Basılmamış Doktora Tezi) Eser, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi tarafından basılmaktadır.

Bayezit Umumî Kütüphanesi No: 5410.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No: TY 1871, 9287.

Bursa Genel Kitaplığı No: 60, Haraççioğlu No: 1448, Orhan No: 967.

İzmirli (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 625.

Afyon (Gedik Ahmet Paşa) Kütüphanesi No: 17673.

Ankara (Genel Kütüphanesi) No: 890.

İzmir (Atatürk) Kütüphanesi No: 625.

Erzurum Atatürk Üniversitesi (Seyfettin Özege) Kütüphanesi, Ağâh Sırrı Levend Kitapları No: 487.

Bloch, No: A.F. 353, S. 1372.

Flügel, No: 667, Leiden No: 566.

45. VÎS Ü RÂMÎN (Veys ü Râmîn, Vîse vü Râmîn)

Bu mesneviden bütün kaynaklar söz ederler. Hepsisi de Fahreddin Cürçânî'nin Veys ü Râmîn adlı eserinin tercümesi olduğunda birleşirler. Cürçânî'nin eseri, Müctebâ Minevî tarafından Tahran'da 1935 yılında bastırılmıştır.

Âşık Çelebi (Üniversite Kütüphanesi TY No: 1359, v. 135a), Vîs ü Râmîn mesnevisini öğerken, onun "bahr-ı hezcede serbest bir tercüme olarak kaleme alındığını..." söyler.

Vîs ü Râmîn mesnevisi, bir aşk hikâyesidir. Lâmi'î Çelebi, bu mesnevisini de Kanûnî Sultan Süleyman'a sunmuş ve karşılığında, evlatlarına verilmek üzere, İbrahim Paşa'dan 20 akçe vazife almıştır.

Vîs ü Râmîn mesnevisinin yazma nüshaları aşağıdadır.

Esad Efendi (Süleymaniye) Kütüphanesi No: 2853.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 4020.

Bursa Genel Kitaplığında Baba Efendi Dergâhından gelen kitaplar arasında No: 2278.

Ankara Türk Dil Kurumu Kütüphanesi No: B. 20.

Şahsî Kütüphanemizde, (Fotokopi olarak),

British Museum, Türkçe Yazmalar No: 175 a da Add. 24963 (930).

Flügel, No: P. 629, 668.

46. KISSA-İ EDHEM Ü HÜMÂ (Edhem ü Hümâ)

Yazmalarına rastlanamamıştır. Bursalı M. Tahir (Osm. Müel. c.II, s. 492), böyle bir eserin varlığından söz etmektedir. A.S. Levend (Türk Edebiyat Tarihi, c.I, s. 113)'de aynı kayda dayanarak, Lâmi'î'nin böyle bir eserinin varlığını kabul etmekte ve Hired-nâme (bk. 12)'de ekleyerek şâirin "İKİ HAMSE SAHİBİ" sayılmasının yerinde olduğunu söylemektedir.

Bursalı Lâmi'î Bibliyografyası (59)'nı hazırlarken çeşitli kütüphane ve kataloglar üzerinde yaptığımız araştırmalar sonucunda Lâmi'î'nin eser sayısının 46'ya çıktığını gördük. Bizzat Lâmi'î, Şerefü'l-insân'da (bk. 40.) yazdığı eser sayısını 25 olarak tesbit etmiştir. Lâmi'î'nin, Şerefü'l-insân'dan sonra da eser vermeye devam ettiği anlaşılıyor.

59) Gönül AYAN, Bursalı Lâmi'î Bibliyografyası, (Doktora Önçalışması, Yöneten: Doç. Dr. Halûk İpekten) Erzurum, 1973, III+33 s. Fen-Edebiyat Fakültesi Araştırma Merkezi.